

**OPERABALET
MARIBOR**

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE
SLOVENE NATIONAL THEATRE

 CARPE ARTEM
KOMORNI CIKEL

SEZONA 2022/23: SPOMINI IN VIZIJE

NEUKROTLJIVI UM

2. KONCERT CIKLA CARPE ARTEM

nastopajo

Ivan Danko, *oboa*,
Veronika Vilar Breclj, *violina*,
Miladin Batalović, *violina*,
Levente Gidró, *viola*,
Gorazd Strlič, *violončelo*

20. oktober 2022 ob 19.30

Kazinska dvorana

Koncertni cikel Carpe Artem prireja Društvo za komorno
glasbo Amadeus v koprodukciji s SNG Maribor.

program

Wolfgang Amadeus Mozart: *Kvartet za oboo, violino, violo in violončelo v F-duru, K. 370*

I. Allegro

II. Adagio

III. Rondo: Allegro

Hugo Kauder: *Godalni kvartet št. 1*

I. Ruhig, streng gemessen

II. Sehr langsam – Leicht und lebhaft

III. Sehr mäßig bewegt

Bernhard Crusell: *Divertimento za oboo in godalni kvartet v C-duru, op. 9*

I. Allegro

II. Andante poco Adagio

III. Allegro

IV. Allegro vivace

Ivan Danko: *Skepsis za oboo in godalni kvartet*

Nocojšnji večer bo otvoril *Kvartet za oboo, violino, violo in violončelo v F-duru, K. 370, Wolfganga Amadeusa Mozarta* (1756–1791). Nastanek skladbe sodi v čas, ko je Mozart sicer še služboval pri salzburškem nadškofu Colloredu in snoval opero *Idomeneo*, ki jo je naročil volilni knez bavarski in palatinski Karl Theodor za karnevalsko sezono januar-februar 1781. Mozart je nato odpotoval v München, kjer je sodeloval pri dokončni postavitvi opere in prisostvoval na premieri. Tam se je seznanil oz. ponovno srečal s prijateljem iz Mannheimskega obdobja, odličnim oboistom Friedrichom Rammom, ki je v orkestru zasedal mesto solo oboista. Za Ramma, znanega po izraznosti, lepoti tona in virtuoznosti, je napisal kompozicijo *Kvartet za oboo, violino, violo in violončelo v F-duru*, v kateri je oboi podeljena solistična vloga. Mozart je z večino poznavanja instrumenta in namero izkazovanja Rammovih izvajalskih adutov, hkrati želel izkoristiti razvoj oboe kot instrumenta, ki je v tistem času doživela izboljšave – predvsem gre za razpon, za tone v višjem registru, ki jih do tedaj ni bilo mogoče izvesti. Zaradi tehničnih zahtevnosti skladba znotraj glasbenega repertoarja za oboo še danes predstavlja poseben izziv za izvajalca. Kljub temu da je imel Mozart v mislih prikaz tehničnih razsežnosti instrumenta, njegov način podajanja ni namenjen virtuoznosti sami na sebi, vendar je ta spretno vpeta v oblikovno-estetsko pripoved. *Kvartet* je zasnovan v treh stavkih, glede na izpostavljeno vlogo oboe s spremljevalno vlogo godalnih instrumentov pa spominja na pisanje v koncertni maniri.

Prvi stavek v F-duru, z oznako *Allegro* je sonatne oblike, in sicer monotematski, kar je za Mozarta nekoliko nenavadno. Edino temo prvega stavka na začetku predstavi oboa, godala pa imajo vlogo imitiranja in transformiranja, z zaokrožitvijo v reprizi, med tem ko je izpeljava kontrapunktično oblikovana. Ariožno zasnovan drugi stavek v d-molu, *Adagio*, v katerem godala spremljajo solistično, »pevsko« vlogo oboe, pne občutljivo zvočno mrežo barv solističnega instrumenta in godalnega korpusa. *Kvartet* zaokroži tretji stavek, *Rondo: Allegro*, v rondojski obliki, z zanimivim pojavom poliritmije v eni izmed epizod.

Kot pri uvodno slišnem delu, se tudi pri naslednji skladbi nocojšnjega koncerta, *Godalnem kvartetu št. 1 Huga Kauderja* (1888–1972), nadaljuje zgodba o »neukrotljivem umu«, želji po razumevanju glasbe in njenem udejstvovanju. Avstrijski skladatelj judovskih korenin je svoja prva in hkrati edina formalna glasbena znanja pridobil z učenjem violine v svojem rojstnem meste-

cu Tovačov na Moravskem. Leta 1905 se je odpravil na študij inženirstva na Dunaj, vendar pa je vedno več časa posvečal raziskovanju glasbe. Pridobljena violinistična znanja so mu omogočila, da se je vključil v tedanji »Wiener Tonkünstler Orchester«, ki ga je med drugimi vodil tudi Richard Strauss. Stkal pa je mnoga prijateljstva, ki so navdihovala njegovo nadaljnje glasbeno udejstvovanje. Močan vtis je iz Kauderjevega dunajskega obdobja nanj pustil tudi pesnik in filozof Rudolf Pannwitz, nosilec ideje o črpanju glasbenega izraza na podlagi besedil, ki se zrcali v Kauderjevih vokalnih delih. Ob nacistični okupaciji avstrijskega ozemlja je migriral v Združene države, kjer je deloval kot skladatelj, učitelj violine, glasbene teorije in kompozicije. Ustvaril je obsežen opus, preko tristo del, med drugim devetnajst godalnih kvartetov.

Godalni kvartet št. 1 (1921) je bil napisan za Kvartet Gottesmann, v katerem je Kauder deloval kot violist. Zasnovan je v treh stavkih in ponazarja Kauderjevo dedišstvo poznoromantičnega sloga, za katerega je značilno širjenje tonalnega prostora. Zavračal je atonalnost in kompozicijske tehnike Druge dunajske šole. Z elementi poznoromantičnega sloga zakrito obliko je prvemu stavku, *Ruhig, streng gemessen*, mogoče določiti sonatno formo. Zaznamuje ga miren uvod, ki mu sledi dramatično nadaljevanje v predstavitvi glavne teme. Sledi ji lirična tema, ki izžareva nekoliko prevprašujoč značaj. Izpeljava je fragmentirana z izrazitimi ritmičnimi motivi, ki smo jih lahko slišali že v uvodu. Le-ta nas pripelje v reprizo, kjer lahko ponovno zaslišimo dramatično glavno temo. Elegični drugi stavek, *Sehr langsam – Leicht und lebhaft*, uvede solo v violi. V srednjem stavku izmenično nastopata elegični del, obarvan z judovskim ljudskim napevom, in drugi, bolj agogično razgiban del. Zadnji stavek, *Sehr mäßig bewegt*, je oblikovan v fugatu, ki kaže na Kauderjevo raziskovanje umetnosti kontrapunkta in zapriseženost ustaljenim glasbenim oblikam.

Bernhard Henrik Crusell (1775–1838), švedsko-finski klarinetist in skladatelj, nekoliko manj poznano, a vseeno veliko glasbeno osebnost iz obdobja poznega klasicizma predstavlja pomembnejšega in mednarodno prepoznavnejšega skladatelja oziroma glasbenika finskega rodu pred Jeanom Sibeliusom. Rojen je bil v revni družini knjigovezcev, kjer ni bilo posluha za njegov glasbeni interes. Anekdota pravi, da je kot deček rad prisluhnil lepim melodijam pod oknom someščana, edine osebe v majhnem mestecu z interesom za glasbo, ki je ob večerih za lastno zabavo igral flavto. Pri osmih letih se

je prvih tonov po posluhu naučil zaigrati na prijateljevem klarinetu. Kot pravi naslov nocojšnjega koncerta je Crusellov »neukrotljivi um« oziroma glasbeni talent kljub prvotnemu neodobravanju staršev, pritegnil pozornost šolanih glasbenikov, ki so si prizadevali za njegov nadaljnji razvoj. Kot klarinetist se je sprva izpopolnjeval v sveaborškem vojaškem orkestru, po selitvi v Stockholm pa se je kmalu uveljavil kot klarinetist solist. Koncertna pot ga je ponesla po mnogih evropskih glasbenih središčih, znane kritike Crusellovih nastopov pa opevajo subtilnost njegovega igranja, lepoto in zaokroženost tona.

Tekom svojega študija se je Crusel izuril tudi v kompoziciji. Lekcije skladateljstva je prejemal pri Abbéju Voglerju in Danielu Boritzu v Nemčiji in na Švedskem, leta 1803, za časa njegovega bivanja v Parizu, pa tudi na pariškem konservatoriju pri Gossecu in Bertonu. Njegov opus zajema komorna dela za različne zasedbe, solistične koncerte, vokalna dela in celo opero v treh dejanjih *Lilla slavinnan*. Med najbolj prepoznavna dela spadajo Crusellovi trije koncerti za klarinet, ki so nastali med letoma 1803 in 1812. V tem obdobju je bil snovan tudi *Divertimento za oboo in godalni kvartet v C-duru, op. 9*, ki uvaja nocojšnji koncert, napisan pa je bil za njegove glasbene kolege, člane švedskega Kraljevega dvornega orkestra. Na notni izdaji iz leta 1823 skladba sicer nosi pomenljiv naslov *Divertimento za oboo ob spremljavi dveh violin, viole in violončela*. Ni povsem znano, ali je ta naslov zapisal avtor sam, vendar pa očitno aludira na vodilno vlogo oboe skozi celotno delo.

Lahkoten značaj *Divertimenta* se kaže že v spevnem prvem stavku v C-duru, z oznako *Allegro*, ki je pisan v preprosti sonatni obliki. Le-ta se preko kratke kadence v oboi, brez premora zlije v nekoliko temačnejši drugi stavek, *Andante poco Adagio*, v istoimenski molovi tonaliteti, c-molu. Ob začetku tretjega stavka, *Allegro*, se ponovno pojavi glavna tema prvega stavka, ki se po predstavitvi obeh tem in kratke izpeljave, prelije v četrti stavek z oznako *Allegro vivace*, oblikovan kot sonatni rondo.

Oboist in skladatelj **Ivan Danko** (1979), priznan slovaški glasbenik, prejemnik vrste državnih in mednarodnih priznanj in nagrad, trenutno deluje kot solo oboist orkestra Državne operne hiše v Stuttgartu. Kot snovalec nocojšnjega programa je simbolično povezan s skladateljem Hugom Kauderjem in njegovimi deli, ki jim pomaga utirati pot na koncertne odre. Danko je bil tudi leta 2009 zmagovalec Mednarodnega glasbenega tekmovanja Hugo Kauder v kategoriji pihal, ki ga prireja istoimensko društvo. Le-to skrbi za promo-

cijo in izdajo Kauderjevih del. Prav tako je komorna zasedba Ivana Danka, Hugo Kauder Trio, ki jo tvorita še violist Róbert Lakatos in pianist Ladislav Fanzowitz, dobila navdih za poimenovanje skupine. Ob ideji o vzpostavitvi edinstvene zvočne kombinacije instrumentov, se je porajala potreba po raziskovanju inovativnega repertoarja. Tako so odkrili manj znana dela Huga Kauderja, čigar ime simbolično ponazarja skupno željo treh izvajalcev po odkrivanju in izvajanju manj znanih oziroma neznanih del skladateljev 19. in 20. stoletja.

Nocoj se nam predstavljata dva vidika glasbene persone Ivana Danka – kot izvajalca na eni strani in prikaz njegove skladateljske razsežnosti, utelešene v skladbi *Skepsis, kvintetu za oboo in godalni kvartet*, na drugi. Delo, ki je krstno izvedbo doživelo v Stuttgartu v začetku oktobra letos, je nastajalo v letih 2021 in 2022. Ivan Danko o svoji skladbi *Skepsis* pravi: »Besedo skepticizem povezujem predvsem z radovednostjo, torej z nečim pozitivnim, kar poganja naš nadaljnji razvoj in se izogiba stagnaciji. Beseda sképsis, ki izvira iz grščine, kot nasprotje dogmatizmu pomeni opazovati, pretehtati, preizpraševati se. S tem zajema pojme, ki so po mojem mnenju bistveni za naš razvoj. Dogodki zadnjih nekaj let so nas spravili iz naših utečenih tirov, običajnih rutin. Ta izkušnja kar kliče po preizpraševanju, na zastavljena vprašanja pa skušamo najti odgovore. Delo je torej nastalo v času, ko umetnost žal ni smela opravljati svoje običajne vloge, kar se odraža neposredno v jeziku tematskega gradiva skladbe.« Ritmično in agogično je skladba pestra – prisotnih je več sprememb tempa in karakterja, ki pa ju vseskozi, ne glede na občutje, ki ga ustvarjajo ostale linije instrumentov, kontrapunktično spremljajo drobne ritmične vrednosti, kar ustvarja vtis »nepomirjenosti«. Izjema sta dva homofono zasnovana dela, kjer se tonsko gibanje popolnoma umiri. S harmonskega vidika je skladba zasnovana tonalno, kljub temu pa skladatelj vpleta tudi posamezne elemente, ki jih je moč pripisati nekoliko bolj modernističnemu izrazu. Najzgovornejši primer tega so multifoniki, ki se pojavijo nekajkrat proti koncu skladbe, in sicer sodijo v tako imenovano področje razširjene tehnike igranja, kar za izvajalca predstavlja poseben izziv, za poslušalca pa poseben efekt. Po skladateljevih besedah ta zvočni izraz oboe predstavlja »krik in obup«, ki ponazarja obdobje, ko se zaradi pandemičnih razmer v vlogi interpreta ni bilo mogoče izraziti v vsej polnosti.

BIOGRAFIJA GOSTUJOČEGA GLASBENIKA

Ivan Danko je prvi solo oboist orkestra Državne opere v Stuttgartu in diplomant prestižne Visoke šole za glasbo v Münchnu. Po prvem letniku Visoke šole za uprizoritvene umetnosti v Bratislavi je bil sprejet na Visoko šolo za glasbo v Münchnu, kjer je študiral pri profesorju Güntherju Passinu. Še kot študent je leta 2001 zmagal na avdiciji za mesto prvega solo oboista v orkestru Državne opere v Stuttgartu, kjer deluje še danes. Leta 2009 je na Univerzi za uprizoritvene umetnosti v Bratislavi prejel naziv doktor umetnosti. Njegova prva CD plošča, ki je izšla pri Založbi Slovaškega radia leta 2008 in jo je posnel z dolgoletnim klavirskim partnerjem Ladislavom Fančovičem, je prejela številne nagrade mednarodne kritične javnosti. Leta 2009 je prejel prvo nagrado na mednarodnem tekmovanju Hugo Kauder v New Havenu (ZDA), kjer je svetovno praižvedel Koncert za oboo in godalni orkester Huga Kauderja (1926). Ta koncert je predstavil tudi leta 2011 na nemški praižvedbi z Württemberškim komornim orkestrom Heilbronn pod taktirko Rubena Gazariana. Glasba tega češkega skladatelja je Ivana Daneka navdihnila k ustanovitvi Tria Huga Kauderja (I. Danko – oboa, R. Lakatoš – viola, L. Fančovič – klavir). Trio redno nastopa v Nemčiji, Avstriji, na Slovaškem in v ZDA ter s svojimi koncerti dobiva izredno dobre strokovne ocene. Izdali so tudi dve zgoščenki (2010 in 2015).

Ivan Danko redno nastopa kot solo oboist in solist s pomembnimi evropskimi orkestri, kot so: Nemški simfonični orkester Berlin, Bamberški simfoniki, Bavarski državni orkester, Münchenski komorni orkester, Württemberki komorni orkester Heilbronn, Državni orkester Stuttgart, Frankfurtski solisti, Sofijski filharmonični orkester, Simfonični orkester Bolgarskega nacionalnega radia in drugimi. Kot komorni glasbenik je nastopal v ZDA, Nemčiji, Franciji, Luksemburgu, Belgiji, Avstriji, Madžarski, Srbiji, Češki in Slovaški. Je tudi iskan učitelj in deluje kot predavatelj na mojstrskih tečajih po vsej Evropi. Od leta 2022 poučuje oboo na Akademiji za glasbo in umetnost Jána Albrechta v Banski Štiavnici na Slovaškem. Od leta 2019 se Ivan Danko intenzivno posveča tudi kompoziciji. Svoje znanje pogloblja v zasebnem študiju z dirigentom in skladateljem Konstantínom Ilievskim.

Biografije ostalih glasbenikov najdete na spletni strani www.carpeartem.eu.

Cikel Carpe artem so omogočili:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

MESTNA OBČINA
MARIBOR

 AquaSystems

 dem
dravske elektrarne maribor

Vsi davčni zavezanci imate možnost odločanja o svoji dohodnini. Do 1 % lahko namenite eni izmed organizacij s seznama upravičencev do donacije dohodnine med katere spada tudi Društvo za komorno glasbo Amadeus.

Več na naši spletni strani:

www.carpeartem.eu

Napovedujemo

Sinergija strun, 3. koncert cikla

sreda, 7. decembra 2022, ob 19.30, Kazinska dvorana SNG Maribor

Program:

Luigi Boccherini: Kvintet št. 4 za kitaro in godalni kvartet v D-duru

Marijan Lipovšek: Tri male fantazije

Radamés Gnattali: Sonata za violončelo in kitaro

Mario Castelnuovo-Tedesco: Eclogues, op. 206

Joseph Haydn: Kvartet za kitaro, violino, violo in violončelo v E-duru, op. 2, št. 2

Izvajalci:

Aljaž Cvirn, kitara,

Oksana Pečeny, violina,

Maja Peternel, violina,

Petar Njegovan, viola,

Ema Krečič, violončelo,

Alenka Goršič Ernst, flavta,

Monika Babič Trilar, oboa